

Borbély Anna: Kétnyelvűség – variabilitás és változás magyarországi közösségekben

Az előadás egy két évtizedes kutatómunkát összegző és a kétnyelvűségről szóló könyv elméleti és módszertani tapasztalatairól számol be, melynek 2013-as megjelenését az OTKA K 81574 pályázata támogatja. Az eddigi nemzetközi és hazai kétnyelvűségi kutatási eredmények, amelyek alapjait elsősorban Uriel Weinreich *Languages in Contact* (1953) című könyve rakta le, közelebb visznek ahhoz, hogy a kétnyelvűség nyelvi és társadalmi működését jobban megértsük, valamint, hogy elfogadjuk nélkülözhetetlen kommunikációs és kulturális voltát. A szociolingvisztika két alapvető kutatási témája, a variabilitás és a változás (vö. pl. Labov 1994, 2001; Chambers 1995/2009; Kontra szerk. 2003) nyújtja a keretet a könyvnek ahhoz a kutatási céljához, amely arra irányul, hogy a magyarországi kétnyelvű közösségekben két nyelv váltakozó használatának szabályait megismerjük. Mivel a kétnyelvű közösségek tagjai születésük pillanatától tanulják, hogy milyen szabályok szerint kell az általuk beszélt nyelveket használni, továbbá igazodnak a szabályok idővel történő változásához, ezért a kétnyelvűség közösségi szintű leírása kétnyelvűekkel készült vizsgálatokra épül. Ezek a kétnyelvűek – számuk közelíti az ezret – hat magyarországi kétnyelvű (ös)honos közösség tagjai, és lényegében két projekt keretében lettek megvizsgálva: *LongBiLing kutatás és adatbázis* (vö. pl. Borbély 2000, 2011) és „*A nyelvi másság dimenziói*” – *MaBiLing kutatás és adatbázis* (vö. pl. Bartha 2003, 2004). Az elemzések a szakirodalom kétnyelvűségi és szociolingvisztikai tételeiből indultak ki. A magyarországi eredmények az elméleti tételeket vagy alátámasztották, vagy újabb tételek hipotéziseinek megfogalmazásához vezettek. Az előadás ezekből válogat annak érdekében, hogy a stabil kétnyelvűségi modell problematikáját ismertté tegye.

Hivatkozások

- Bartha Csilla 2003. A nyelvi másság dimenziói: a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei – egy országos szociolingvisztikai-kétnyelvűségi vizsgálatról. In: Hajdú Mihály–Keszler Borbála (szerk.) *Köszöntő Kiss Jenő 60. születésnapjára*. Budapest, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete–Magyar Nyelvtudományi Társaság. 304–311.
- Bartha Csilla 2004. A nyelvi másság dimenziói: a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei című kutatás zárójelentése. Budapest, „*A nyelvi másság dimenziói archívum*” – *MaBiLing adat- és hangtár* – MTA NYTI TTK. Kézirat.
- Borbély Anna 2000. A kisebbségi nyelv megőrzését elősegítő faktorok Méhkeréken. In: Borbély Anna (szerk.) *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. Budapest, Készült az MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztályán. 45–53.
- Borbély Anna 2011. Variabilitás és változás: a nyelvcsere kutatása longitudinális módszerrel. In: Márku Anita–Karmacs Zoltán (szerk.) *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola–Hodinka Antal Intézete. 314–323.
- Chambers, J. K. 1995. *Sociolinguistic Theory: Linguistic Variation and Its Social Significance*. Oxford, Blackwell.
- Chambers, J. K. 2009. *Sociolinguistic Theory. Linguistic Variation and Its Social Significance*. Revised Edition. Wiley-Blackwell. Printed in Singapore by Utopia Press Pte Ltd.
- Kontra Miklós (szerk.) 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Labov, William 1994. *Principles of Linguistic Change*. Volume 1: *Internal Factors*. Oxford, UK–Cambridge, USA, Blackwell.
- Labov, William 2001. *Principles of Linguistic Change*. Volume 2: *Social Factors*. Oxford, UK–Cambridge, USA, Blackwell.
- Weinreich, Uriel 1953. *Languages in Contact. Findings and Problems*. New York, Publications of Linguistic Circle of New York – Number 1.